

FILANTROPIJA - i DRUGI SU VAŽNI

*Kad daruješ,
daruješ cijeli svijet!*

Uredili:
Edi Žitnik
Daniela Vrdoljak Svilokos

Likovno oblikovanje:
Antonija Erceg

Izdavač:
Zaklada Kajo Dadić

*Tiskano uz financijsku podršku
Nacionalne zaklade za razvoj civilnog društva*

Filantropija u Dalmaciji

Govoreći o filantropiji (*grč. filos-prijatelj, ljubitelj i anthros-čovjek*), koja se prevodi kao čovjekoljublje i dobrotvornost, no terminološki uglavnom koristi u izvornom obliku, ističu se aktivnosti i snage koje potiču na dobrobit ljudi.

Često se citira i Immanuel Kant koji kaže kako filantropiju treba prakticirati, a ne promišljati kao ljubav koja bi bila nagnuće vezano samo uz osjećaje i simpatije te se nužno pokazuje djelovanjem. U želji za promicanjem dobra drugih ljudi filantropija

najčešće asocira na spremnost velikodušnih novčanih darivanja u dobre, humanitarne svrhe.

Filantropija, naravno, nije određena samo materijalnim davanjima, ostavštinom u novcu i/ili nekretninama. Sama ta činjenica stvara teškoće u praktičnoj definiciji. Filantropija se izražava i poklanjanjem vlastitog rada, vremena, i sposobnosti. Za razliku od prakticiranja sebičnosti, egoizma, ili indiferentnosti prema drugima kao izvorâ privida osobne koristi, često realno destruktivnih

za pojedinca i zajednicu, filantrop je osoba koja uživa u dobru drugoga, jednostavno zbog dobra samoga kojega drugi uživa. Ili, osoba koja je slijedom okolnosti vlastitog rasta i razvoja stekla osobine ličnosti koje ju svrstavaju u skupinu pozitivno izražene interpersonalne orijentacije. Filantrop bi mogao biti svatko tko realno mjeri i usklađuje vlastite potrebe s potrebama drugih dajući što može i kada može u cilju što humanijeg usklađivanja različitih potreba na obostranu dobrobit.

Iako postoje različiti manifestni, dakle vidljivi ili iskazani oblici filantropije, uvjetovani različitim motivima davanja, bilo da se radi o sućuti, milosrđu, ili strahu od istovjetne sudbine onoga koji je u potrebi, zatim davanju/darivanju kao sastavnom dijelu religiozne orijentacije, ostvarenju smisla života, ostat će otvorenim pitanje je li filantropija rezultat prosvjetiteljskih vjerovanja kako je ljudsko biće u svojoj biti dobro, ili je tek naučeno socijalno ponašanje nekih pojedinaca, možda posljedica individualne osviještenosti o vrijednosti koegzistencije u jednakosti i jednakim mogućnostima, pa prema tome moguće i određeni voljni protest prema stvarnosti u kojoj su jednakost i jednake mogućnosti potpuno neusklađene i nepostojeane.

Na emocionalnom nivou filantropija jeste

sam osjećaj životnosti i aktivnosti. Mnogi ističu povezanost s terminom altruizam koji znači nesebičnu brigu za dobrobit drugih temeljen na motivaciji da se drugima pomogne bez uzvratne nagrade, za razliku od preuzete lojalnosti ili obaveze u kojima se moralna dužnost izvršava prema specifičnim pojedincima ili organizacijama, npr. prema vladaru ili vlasti. Čisti altruizam je davanje bez povlastica koje bi tako prepoznato davanje moglo donijeti. No, ponekad nam društveni konteksti uskraćuju mogućnost takvog prakticiranja. Kako je u toj domeni neminovno citirati Ericha Fromma, podsjetimo se jednog od brojnih, iskrenih i motivirajućih iskaza iz djela *“Umijeće ljubavi”*:

“Bilo bi bolno – ne davati. U području materijalnoga davati znači biti bogat. Nije bogat onaj tko ima mnogo, već onaj tko daje mnogo. Sakupljač koji je uznemiren da nešto ne izgubi jest, izraženo rječnikom psihologije, siromašan, osiromašen čovjek – bez obzira koliko ima. Bogat je svatko tko je kadar da daje. On doživljava sebe kao onoga koji može od sebe prenijeti drugima: jedino čovjek lišen svega što nadilazi gole potrebitosti za održavanje bio bi nesposoban da uživa u činu davanja materijalnih dobara. Ali svakodnevno iskustvo nam pokazuje da ono što

*neka osoba smatra za najmanju potrebu za-
visi isto toliko o njezinu karakteru koliko i o
njezinu stvarnom imetku. Dobro je poznato
da su siromašniji skloniji davanju nego boga-
ti. Ipak, siromaštvo ispod određene granice
može onemogućiti davanje, i tako ono teško
degradira, ne samo zato što neposredno uz-
rokuje patnju, nego i zato što siromašne lišava
radosti davanja.”*

Slijedom toga, ali i iskustava različitih djelovanja u društvenim odnosima, daje se zaključiti kako je filantropija mnogo širi pojam od samog davanja ili darivanja i da obuhvaća različite akcije za opće dobro, kao što su borba za toleranciju različitosti, ljudskih prava, promocija pozitivnih vrijednosti suživota, građanskog aktivizma, stvaranje odgovornih članova zajednice, razvoj kreativnosti, a prije svega i konačno, života za druge ljude, ili da kažemo umjerenije, svjesnosti o nužnoj nejednakosti koja se činom filantropije svodi na najmanju moguću mjeru.

U tom se smislu kao ciljevi filantropskih aktivnosti najčešće spominju izgradnja različitih partnerstva u radu na razvoju filantropije, edukacija članova zajednice o važnim društvenim problemima, dugoročna suradnja civilnog, profitnog i javnog sektora, razmjena iskustava u uspjesima i

teškoćama prakticanja filantropije, utjecanje na osobni i organizirani aktivizam članova zajednica i povećanje njihove odgovornosti prema problemima koje susreću, uključivanje što većeg broja pojedinaca u aktivnosti od zajedničkog značaja, ili stvaranje tzv. kritične mase, odnosno u cjelini stvaranje humanijeg društva koje može biti na korist što većem broju pojedinaca. Izgleda gotovo neizvedivo. Ali, mnoge teškoće u povijesti društva su izgledale nerješive, da bi u većini slučajeva, i gotovo paradoksalno, do značajnih promjena doveli gotovo nevidljivi, ali uporni postupci pojedinaca ili skupina koji nisu samo vjerovali da je promjenu moguće ostvariti, nego su to i pokušali uraditi.

Upravo zbog realne činjenice o sve većim ekonomskim razlikama između različitih društvenih slojeva u različitim sredinama, ali i ne samo zbog ekonomskih uzroka već i osobnih, često puta bolnih životnih iskustava gubitka ili bolesti i patnje, filantropija je u fokusu različitih organizacija civilnog društva, kao što su udruge i zaklade, zatim različite profitne organizacije, banke, mediji, poznate i imućne osobe, akademske zajednice, političke organizacije, institucije sistema, međunarodne fondacije, institucije javnog sektora, kao i razne neformalne skupine. Iako u nekim od tih segmenata

javno kritizirana, kao što je slučaj s tzv. korporativnom filantropijom ili filantropokapitalizmom, koje nije samo terminološki apsorbirano u rječnik kapitalizma, već je usvojilo istovjetne navike preuzimanja poslovnog rizika u ime socijalnog napretka bitno istanjujući liniju razlikovanja između profitnog i neprofitnog sektora, a što podrazumijeva pretvaranje filantropije u posao, nerijetko s neminovnom navikom stvaranja monopola čak i na tom području, filantropija ipak ostaje dio dobre i plemenite strane ljudskosti s ciljem kvalitetnijeg života. Gotovo da se nameće zaključak kako to može svatko raditi na svoj način, samo da nikome ne našteti.

Završit ćemo s Erichom Frommom, u nedostatku boljega:

“Međutim, najvažnije područje davanja nije područje materijalnih dobara, već je ono specifično ljudskoj domeni. Što jedna osoba daje drugoj? Ona daje od sebe, od najskupocjenijeg što ima, ona daje od svog života. To ne znači nužno da ona žrtvuje svoj život za drugu osobu – već da joj daje od onoga što u njoj živi; ona joj daje svoje radosti, svog interesa, razumijevanja, znanja, humora, žalosti – sve izraze i manifestacije onoga što u njoj živi. Takvim davanjem od svog života

ona obogaćuje drugu osobu, ona pospješuje životnost drugoga, pospješujući i vlastitu. Ona ne daje da bi primila; davanje je samo po sebi izuzetna radost.”

Kada smo započeli s prikupljanjem informacija o filantropiji u Dalmaciji i kontaktiranju osoba koje su dolje imenovane u znak zahvale za pomoć u dolaženju do podataka, uglavnom smo dočekivani i ispraćani s primjedbom kako je tema veoma opširna i zahtjevna i da je nemoguće obuhvatiti sve koji su to zaslužili. Nismo imali namjeru istraživati sve aspekte ovog fenomena, niti pronaći sve pojedince koji bi mogli biti uvršteni u spisak filantropa. Ne vjerujemo da će to ikada i biti moguće. Nismo niti sigurni da smo izvršili odgovarajući izbor. Oskudnost izvora, selektivnost i subjektivnost nismo mogli izbjeći, ali se nadamo da će se jednom netko mnogo objektivnije usmjeriti prema filantropiji, kako u detaljnijem ispisu dobročinitelja, tako i različitosti motiva i vrsta davanja drugima. Toplo se nadamo da bi to mogla biti “najbolja” knjiga na svijetu.

Edi Žitnik

Filantropija u Dalmaciji
Dubrovačko-neretvanska
županija

Zaklada Blaga djela / Opera Pia
(*Dubrovnik, od 1350. godine*)

Važna institucija dubrovačkog kraja koja kontinuirano djeluje od 1350. godine pod imenom OPERA PIA (Blaga djela).

Postojanjem kroz stoljeća “Blaga djela” stječu znatnu imovinu nesebičnim odricanjem brojnih dobročinitelja koji su na taj način otvorili put mnogim oblicima pomoći i potpore pojedincima u potrebi.

Zaklada je opstala i nakon II. svjetskog rata te nikad nije zabranjena niti ukinuta od komunističke vlasti, osim što su joj nekretnine nacionalizirane. Ponovna djelatnost zaklade dolazi do izražaja šezdesetih godina kada je pokrenula i financirala izgradnju Doma umirovljenika u Dubrovniku, a zatim 1971. g. ugovorno prenijela sva prava korištenja nekretnina u svezi Doma umirovljenika na tu ustanovu.

1993. god. povjerenstvo Zaklade počinje raditi na sređivanju i klasificiranju zakladne imovine te na oživljavanju i poticanju zajedništva, a sve na bogatim zasadama i nasljeđu ove ustanove. Dugo godina od posljednje donacije, koju je 1935. g. ostavio Zakladi gospodar Luko Pehovac, Zaklada je prvu donaciju dobila putem novčanih doznaka plemenitog dobročinitelja, anonimnog prema vlastitoj želji, koji je obdario Zakladu svotom od 1.466.053,70 kn za pomoć mladima iz doma “Maslina”, a što je potaklo i dodatne donacije za istu svrhu. Zaklada danas najviše financira izvaninstitucionalnu skrb – Službu za njegu i pomoć starijim osobama u kući koja već dvadeset godina djeluje pri Domu umirovljenika kao i različite pomoći i potpore socijalno ugroženijim pojedincima i obiteljima te učenicima i studentima slabijeg materijalnog stanja.

Miho Pracat (Pracatović)
(1522. Lopud - 1607. Dubrovnik)
pomorac, brodovlasnik i trgovac

Bio je pobožan čovjek i velike svote novca davao je u humanitarne svrhe. Pomogao je u izgradnji crkve na Dančama i dvije crkve na Lopudu te je davao pomoć dubrovačkim franjevcima. U oporuci je sve bogatstvo, kojega je bilo mnogo, ostavio u različite dobrotvorne svrhe (između ostalog i siromasima koji će se svake godine zbrinjavati na Dančama te siromašnima u luci Šipanskoj i Kalamoti). Dio svog imetka je oporukom ostavio i za otkup “*suzanja Grada i okolice*”. U želji da mu odaju odgovarajuću počast Dubrovčani mu podižu spomenik 1633. godine u dvorištu Kneževa dvora gdje i danas stoji. Tako je postao jedini građanin-pučanin kojemu je plemićka vlada u Dubrovačkoj Republici podigla spomenik.

kap. Ivo Račić
(1845. Plat - 1918. Zagreb)
pomorac i brodovlasnik

U najranijoj mladosti spojio je u sebi vještinu pomorca i trgovca. Pošao je stopama proslavljenog lopudskog pučanina Miha Pracata i mnogobrojnih dubrovačkih pomoraca koji su dobro i napredak rodnog kraja smatrali najvećim zakonom života. Svoj golemi imetak je ostavio gradu Dubrovniku s izričitom odredbom da se osnuje *Zaklada Ivo Račić* iz čijih prihoda treba utemeljiti Višu pomorsku školu i dodjeljivati stipendije i potpore učenicima. Iz sredstava *Zaklade Iva Račića* podižu se temelji nove zgrade dubrovačkog Pomorskog tehnikuma.

Ivo Kuljevan
(1850. Lopud - 1928. Chielayo, Peru)
trgovac i industrijalac

U 25. godine odlazi u Port Said, pa u Chielayo, Peru, gdje se bavio preradom alkoholnih pića i trgovinom. Neizmjereno je volio rodni Lopud i stalno je bio u vezi sa svojim prijateljima u zavičaju.

Godine 1921. u Lopudu svojim sredstvima podiže i oprema kamenu školsku zgradu, u sklopu koje je i učiteljski stan, čitaonica sa dvoranom, te poštanski ured. Škola je dobila i prostrani vrt, za izvođenje praktičnih radova iz nastavnog programa poljodjelstva.

Financira izgradnju gata i obale koja je nazvana *Obala Iva Kuljevana*. Njegovim darovnicama je izgrađen put do Šunja, popravljena crkva u Šunju, podignuta ribarnica i mesarnica, te javni sanitetski objekt. Ostavio je dvije tisuće funti za pomoć siromašnim Lopuđanima.

Zaklada braće Nikole i Miha Mihanovića

Nikola Mihanović (1864. Doli - 1929. Buenos Aires) – Potpomagao razna dobrotvorna i druga hrvatska društva koja su promicala domovinske interese, te je bio njihov zaštitnik i mecena. Poslije I. svjetskog rata jednu veliku zgradu u Buenos Airesu poklonio je za poslanstvo bivše Kraljevine SHS.

Miho Mihanović (1862. Doli – 1938. Buenos Aires) – bio je veliki humanist, filantrop i dobrotvor te naročito potpomagao hrvatska društva u iseljeništvu, poticao na obrazovanje i prosvjetu iseljenika, zalagao se za obnovu škole u tadašnjoj župi Dubrava, davao priloge udrugama i u Hrvatskoj kao npr. “Hrvatskom radiši” i sl., a u Buenos Airesu osnovao knjižnicu kojoj je poklonio 1800 knjiga na hrvatskom jeziku.

Godine 1926. teško oboli Nikola i u dogovoru s bratom Mihom odredi da se ulog u Zagrebačkoj banci upotrijebi kao fond zadužbine. Pred smrt Nikola dade u dužnost svome zetu dr. Albertu Belaustigue, Argentincu iz Buenos Airesa da uz savjet i sudjelovanje brata Miha osnuje zadužbinu. Godine 1931. Nikolinu želju ostvario je brat Miho koji je osnovao “Zadužbinu Nikole Mihanovića pok. Petra za unaprijeđivanje sela župe Doli i sela Smokvine u župi Lisac”. Zaklada sa sjedištem u Dolima i danas uspješno djeluje te promiče svoje ciljeve unaprijeđenja prosvjete i školstva, gospodarstva i karitativnu djelatnost. Između ostalog Zaklada dodjeljuje jednokratne novčane potpore za redovne studente, financira uređenje okoliša, dodjeljuje nagrade za razna postignuća, pomaže u kupnji udžbenika učenicima i studentima i sl.

Miho Skvrce

(1874. Pločice - 1958. Dubrovnik)
odvjetnik, dubrovački gradonačelnik

Po završetku studija prava u Grazu i Beču zapošljava se u Zadru gdje je živi do 1920. godine. U Zadru je djelovao u gotovo svim hrvatskim društvima. Nakon okupacije i aneksije Zadra vratio se u Dubrovnik gdje je imao odvjetničku kancelariju i između dva svjetska rata bio je istaknuti član i zastupnik HSS-a. Godine 1927. izabran je za dubrovačkog gradonačelnika i tu je dužnost obnašao dvije godine. Istakao se kao pravednik, veliki rodoljub i pomagao je sirotinju svoga kraja.

Paško Baburica

(1875. Koločep - 1941. Valparaiso, Čile)
industrijalac i brodovlasnik

Rođen je u siromašnoj obitelji ribara i seljaka na najjužnijem hrvatskom naseljenom otoku Koločepu. U sedamnaestoj godini života iselio se u Čile gdje stječe bogatstvo proizvodnjom i trgovinom salitrom. Bio je veliki rodoljub i dobrotvor.

Obnovio je zvonik na Stradunu u Dubrovniku 1929. godine, financirao je gradnju kamenog pristaništa, čekaonice i šetališta uokolo Donjeg Čela. Veliki je dobrotvor *Hrvatskog Radiše* sa 100.000 dinara, te mecena raznih dobrih i kulturnih svrha u Dubrovniku i rodnom Koločepu. Utemeljio je zakladu za pomoć i školovanje djece siromašnih i bolesnih Hrvata. Umro je bez nasljednika u prvoj liniji, a većina njegovog bogatstva je podijeljena u donacije.

Filantropija u Dalmaciji Šibensko-kninska županija

Faust Vrančić

(1551. Šibenik - 1617. Venecija)
filozof i izumitelj

Školovao se u Padovi, Veneciji, Beču i Rimu. Bio je čovjek širokoga znanstvenog interesa, bavio se leksikografijom, filozofijom, teologijom i tehnikom. Najpoznatiji je po svojoj knjizi izuma u djelu *Machinae Novae*, izdano u Veneciji 1595. Među njegovim brojnim izumima najpoznatiji je padobran. Konstruirao je mlin kojeg pokreću morske mijene, žičaru, ... kao i prvu turbinu na vjetar.

Prema oporučnoj želji njegovo je tijelo sahranjeno u domovini u crkvi Sv. Marije (Prvić Luka na otoku Prvić kraj Šibenika) zajedno s njegova četiri tiskana djela i rukopisnom *Povijesti Dalmacije*.

Oporukom je dio svoje imovine ostavio šibenskoj općini te time potvrdio svoju pripadnost i vezanost za zavičaj i domovinu.

Jovan Bovan

(1736. Mostar - 1806. Skradin)
trgovac

Jovan Bovan je svojim testamentom ostavio dovoljno sredstava za život svojoj supruzi, a sve ostalo ostavio crkvama, manastirima, školi i sirotinji. Pored sume, koju je odredio da se prilikom njegova pogreba podijeli sirotinji, naredio je da se u Šibeniku uredi jedna kuća za dom pravoslavne sirotinje.

Najvažnija odredba Bovanovog testameta, koja ima povijesni značaj, odnosi se na osnivanje srpske škole u Šibeniku. Izvršujući testament svoga supruga, Ana Bovan je 1807. ustupila jednu kuću u Skradinu, koja je prodana a novac stavljen u državnu kasu kao osnovni kapital Bovanove zaklade za izdržavanje škole. I sama Ana je svojim testamentom ostavila školskoj zakladi svoga muža 4.000 mletačkih libara. Škola je otvorena 15. rujna 1807.

Robert Visiani

(1800. Šibenik - 1878. Padova)
liječnik, botaničar i florist

Osnovnu je školu završio u Šibeniku, a gimnaziju i filozofiju u Splitu. Zatim je studirao medicinu na sveučilištu u Padovi, gdje je 1822. doktorirao i postao asistent medicinske botanike.

Kao rezultat dugogodišnjeg proučavanja dalmatinske flore objelodanio je životno djelo "Flora Dalmatica", u tri sveska (1842.-1852.). Objavljena su i tri "Supplementuma": 1872, 1877. i 1882. g. (posthumno). Djelo je bogato dokumentirano i ilustrirano pa je dosad najopsežnija monografija o našoj flori. Sudeći po njegovih 78 otkrivenih biljnih vrsta, koje su u svjetskoj literaturi uglavnom i danas poznate, on je bio naš najuspješniji botaničar i florist.

Financirao gradnju kata šibenske bolnice.

Lovro Monti

(1835. Knin - 1898. Knin)
odvjetnik, političar i publicist

Završio je pravni fakultet 1859. godine u Padovi i tada je počeo raditi kao odvjetnički pripravnik u Splitu. Bio je jedan od začetnika Narodne stranke i Hrvatskog narodnog preporoda u Dalmaciji. 1862. u Kninu postaje odvjetnik, a već 1866. postaje predsjednik općine. Pet puta za redom je izabran za narodnog zastupnika u pokrajinskom saboru, a bio je i prvi gradonačelnik Knina izabran voljom naroda.

Kao odvjetnik u Kninu često je besplatno zastupao pučanstvo svog kraja. Oporučno je ostavio svoje imanje, kasnije nazvano "Montova glavica", koje se sastojalo od 32 ha zemlje, 2000 stabala voćaka, 2 ha vinograda i gospodarskih zgrada uz uvjet da se osnuje poljoprivredna škola.

Javna dobrotvornost u Šibeniku osnovana 1819. godine

Javna dobrotvornost u Šibeniku je učinila mnogo dobrih i milosrdnih djela, otrla mnogo sirotinjsku suzu, pomagala stare i nemoćne, spremala siromašnu mladež u privredna zvanja, pomagala siromašne djevojke prigodom udaje, nahranila putnike, oblačila gole i pokapala mrtve.

Najveći dio prihoda Javna dobrotvornost ima od zemljišta (većim dijelom iz ostavštine Vicka F. Šižgorića), te od najamnine kuća i dućana. Gotovo pedeset godina opstojao je običaj da 20 do 30 uglednijih građana daju Javnoj dobrotvornosti po 30 for. o novoj godini, a tijekom godina sakupljala se sedmično po gradu milostinja. Prilične svote unišle su od različitih pristojbi na zabave i plesove, te sudbenih globa i.t.d.

Govoreći o Javnoj dobrotvornosti u Šibeniku, treba spomenuti i Ubožnicu ("Bažana") kao i "Djetešte", jer su ove dvije ustanove usko s njome vezane. Ubožnica je utemeljena god. 1850., najvećom zaslugom

šibenskog biskupa Ivana Berčića, Iv. Luke Giovalina i slavnog dobrotvora Šimuna Lučeva Venturina. "Djetešte" je osnovano godine 1857., nastojanjem i opet Iv. Luke Giovalina, te Općine, koja je doprinosila 200 for. mjesečno.

Od dobrotvora, koji su Javnoj dobrotvornosti **pomogli većim doprinosima**, spominju se: Luka pl. Kortelin (umro 1829.); Lovro Ferruzzi (umro 1833.); Ksaver Bravučić pok. Stjepana (umro 1841.); don Jeronim Semonić (umro 1841.), Ivan Berčić, šibenski biskup (umro 1855.); Josip Cippico počasni kanonik sv. Jeronima u Rimu (umro 1858.); Šimun Lučev Venturin pok. Šimuna, trgovac (umro 1861.); Toma Lokas (umro 1861.); Vicko Filip Šižgorić, trgovac i načelnik (umro 1862.); Toma Škorić (umro 1862.); Petar Kovačević (umro 1865.); D. Ivan Luka Giovalin (umro 1873.); Nikola Tommaseo (umro 1874.); Krsto Mattiazzi (umro 1869.), Dr. Rober Visiani (umro 1878.), Dr. Vicko Gi-

adrou (umro 1874.); Krsto Medović (umro 1884.); Vicko Mrkica (umro 1890.), Dominik Pasini (umro 1894.), Anté Makale (umro 1895.), Juraj Graovac (umro 1898.); Dr. Jeronim Tommaseo pok. Nikole (umro 1899.), Vicko Mattiazzi (umro 1901.), Dr. Mate Zanoni, šibenski biskup (umro 1903.); Emanuel Fenzi (umro 1906.); Ivan Mazzoleni, kanonik (umro 1906.), Luka Pappafava, hvarski biskup (umro 1925.), Marija udova Kalauz (umrla 1928.); itd.

Zasluge za uspješan rad i napredak Javne dobrotvornosti pripadaju valjanim i spremnim upravama, kojima su stajali na čelu mnogi zaslužni biskupi i načelnici, te čestiti i požrtvovalni građani kao: Dr. Vj. Frari, Šimun Lučev Venturin, Dr. Iv. Luka Giovalin, V.F. Šižgorić, Dr. Ante Galvani, Ante Šupuk, Ivan Kr. Fontana, Dr. Juraj Borović, Dr. Nikola Katnić, Dr. Josip Dimitrijević, Dr. Vicko Škarpa, Dr. Vice Iljadica, Dr. Ante Dulibić, D. Grgo Tambača, Vladimir Kulić, Mate Prgin i drugi.

Marija Kalauz

Marija Kalauz, rođena Žbogar, nakon što joj je umro prvi i drugi muž (triput se udavala), stupa u brak s Antom Kalauzom, poduzetnikom iz Konjevrata. Ostavila je Javnoj dobrotvornosti, ova plemenita žena, veliku dvokatnu kuću, čija je vrijednost procijenjena na 400.000 Din.

Šimun Lučev Venturin
(1775. Prvić Luka – 1861. Šibenik)
trgovac

Poklonio je Javnoj Dobrotvornosti kuću i tri dućana. Njegovim je doprinosom dobrim dijelom bila podignuta ubožnica. Ostavio je zakladu za mise i molitve u šibenskoj crkvi sv. Ivana i katedrali te pripomoći siromasima. Umro je u Šibeniku 1861. u 86. godini.

“Kad čestit trgovac iz Prvić-Luke, Šimun Lučev Venturin, zavještava Javnoj dobrotvornosti, jedan veliki dio svog ogromnog imetka, da se njime pomažu nevoljni, on je bez sumnje imao na umu mali puk, jer se nevolja malog puka najvećima hvata i jer rđa mali puk najvećima izjeda...”

Vicko Filip pl. Šižgorić

Vicko Filip pl. Šižgorić, ogranak glaso-vite, plemićke porodice šibenske, iz koje je izašao veliki broj pregalaca na svakom polju ljudskog umjeća. Svu svoju veliku imovinu ostavlja Javnoj dobrotvornosti, kojoj prije svega meće u dužnost, da zakrili siromašnu i zapuštenu djecu, bez razlike katoličku i pravoslavnu, srazmjerno prema broju pučanstva.

Pomaže kapom i šakom i druge ustanove u Šibeniku, kao: crkve sv. Jakova i sv. Nikole, te crkvu u Mandalini. Pomaže i zavod sv. Jeronima u Rimu, u kome je bio upisan kao bratim. Haran narod ga izabra više puta za načelnika. Umro je u Šibeniku god. 1861.

Filantropija u Dalmaciji Zadarska županija

Nikola Drappario

Zadranin Nikola Drappario i njegova supruga testamentom od 2. ožujka 1414. ostavili su svoj imetak u korist crkve Sv. Katarine. Nije nam poznato kako je ta crkva izgledala, a bila je smještena u Širokoj ulici na mjestu gdje je nekad bila Kavana Central.

Paško Bakmaz

Četiri stoljeća kasnije, 1885., na ruševinama crkve Sv. Katarine zadarski poduzetnik Paško Bakmaz gradi stambenu zgradu u čijem je prizemlju bila smještena spomenuta kavana Central, a na katu iznad bile su smještene prostorije Srpske čitaonice. Iz njegove donacije financirana je izgradnja industrijske škole u Zadru.

Šimun Zoranić

U jednom oporučnom ugovoru od 14. siječnja 1440. prvi put se spominje (kao svjedok) svećenik Šimun Zoranić. Nažalost, preciznije životopisne podatke o njemu nemamo.

U dokumentima se spominje i pod imenima Šimun Zoranja i Šimun Soranić. Bio je poznati i cijenjeni glagoljaš svoga doba i učitelj mladih svećenika. Bio je vrlo vrijedan i poduzetan, a kao nadaren čovjek i materijalno dobrostojeći svećenik ulagao je u odgoj, kulturne svrhe, pomagao je bolesne i nemoćne, a istakao se i humanitarnim radom.

Giovanni Giovino

(oko 1510. Zadar – 1569. Venecija)
profesor i lektor građanskog prava

U oporuci sastavljenoj 1. rujna 1569. Zadraniin Giovanni Giovino ostavio je znatan imetak zakladi koja će se brinuti o školovanju siromašnih zadarskih studenata, a manji dio namijenio je siromašnim književnicima i građanima Zadra. Zaklada koju je utemeljio njegove je odredbe iz oporuke počela ostvarivati na prelazu iz XVI. na XVII. stoljeće, i djelovala je sve do pada Mletačke republike 1797. godine.

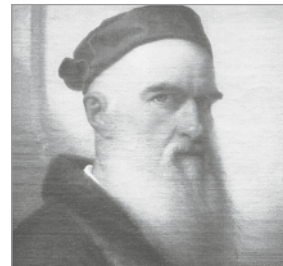

Pietro Alessandro Paravia

(1797. Zadar - 1857. Torino)
talijanski pisac, znanstvenik, filantrop

Utemeljitelj je znanstvene knjižnice u Zadru osnovane 1855. godine. Radom je zapravo počela 18. kolovoza 1857. godine. Dobila je naziv *Biblioteca Comunale Paravia* prema prvom donatoru i osnivaču Pietru Alessandru Paraviji, rodnom Zadraniinu i sveučilišnom profesoru u Torinu. Prigodom posjete Zadru 1850. godine Paravia je odlučio rodnom gradu darovati svoju bogatu zbirku knjiga koja je trebala poslužiti kao jezgra buduće javne knjižnice.

Do II. svjetskog rata knjižnični fond obogaćen je donacijama više privatnih zbirki knjiga poznatih zadarskih obitelji: Bianchi, Bernardi, Vuleta, Strmić, Ponte, Sanfermo, Artale, Tommaseo, Maddalena, Nagy, Ferrari-Cupilli, Battara, Negovetić, Pappafava.

Franjo Salghetti-Drioli

(1811. – 1877.)
naš prvi profesionalni slikar 19. stoljeća

Riječ je o slikaru koji naobrazbom, slikarskom tehnikom i motivima prelazi okvire lokalne povijesti umjetnosti i veže nas s europskom strujom romantičnog akademizma, ali i obrnuto, u inventar romantičarskih europskih tema dodaje dalmatinske krajolike, morlake i motive iz pjesništva Petra Preradovića.

Vlastitim sredstvima otkupio zgradu u Zadru i napravio Uboški dom za stare i nemoćne (preteča današnjeg doma za stare i nemoćne).

Domenico Pappafava

(Zadar, 1815. - 1899.) *pravnik, botaničar, malakolog, ornitolog, entomolog, direktor "Stazione bacologica" u Zadru*

Obitelj Domenica Pappafava, doselila se u Zadar iz Padove u 18. stoljeću, a sam Domenico imenovan je gradonačelnikom 1813. godine. Bavio se i skupljanjem i proučavanjem biljaka. Biljne vrste Domenica Pappafave potječu s raznih područja, od Grenlanda do Australije, a najveći dio ih je s prostora bivše Austro-ugarske monarhije i drugih europskih zemalja.

Njegov herbarij je 1929. darovan zadarском Gradskom prirodoslovnom muzeju. Tijekom godina, lošim održavanjem, dio herbarija je nažalost nepovratno uništen. 1955. g. prešao je u posjed Prirodoslovnog odjela Narodnog muzeja od kada se više pažnje posvećuje njegovu očuvanju i sređivanju zbirke.

Blaž Cvitanović

(1844. Veli Iž – 1932. Veli Iž) *prirodoslovac i svećenik*

Pučku školu pohađao je u Preku i Zadru, gdje je završio gimnaziju i teologiju. Pod utjecajem zadarskog prirodoslovca Špire Brusine u 61. godini života počeo se intenzivno baviti prikupljanjem i proučavanjem školjki. Za vrijeme župnikovanja u Velom Ratu od 1905. do 1916. formirao je zbirku školjki od 787 vrsta samo iz toga kraja, a među njima i 6 do tada nepoznatih. Jedna okamenjena školjka dobila je ime Congeria Cvitanović-Brusina.

Glavninu je svoje zbirke Blaž Cvitanović predao 1917. Prirodoslovnom muzeju u Zadru, a 1920. ta je zbirka prebačena u splitski prirodoslovni muzej, gdje se i danas nalazi.

Alfons Borelli

(1861. Zadar – 1934. Sv. Fili i Jakov) *posjednik i dobrotvor*

Pučku školu i gimnaziju pohađao je u Zadru, a daljnje školovanje nastavio je u Rimu ali je studije ubrzo prekinuo i vratio se u rodni grad. Bio je mecena većine hrvatskih društava u Zadru koje je kao i njegova starija braća novčano pomagao.

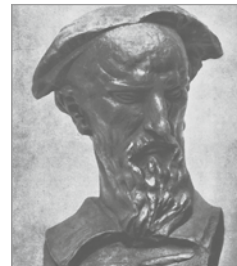
Ivo Marčelić

(1865. Preko – 1934. Zadar)

liječnik, kulturni i javni djelatnik

Studij medicine završio je u Innsbrucku. Službu liječnika započeo je u Beču, potom u Trstu u poznatoj bolnici *Ospedale civice*, a od 1890. u Zadru. Primarijusom je imenovan 1892., a 1897. postao je ravnateljem Pokrajinske bolnice u Arbanasima i tu je dužnost obnašao do 1923. kada je zbog talijanske aneksije Zadra bio primoran napustiti to mjesto. Službu liječnika nastavio je u Preku, a bio je i liječnik pri tadašnjem Jugoslavenskom konzulatu u Zadru. U to je doba besplatno liječio brojne hrvatske obitelji u okupiranom gradu. Zajedno s bratom Josipom Marčelićem, dubrovačkin biskupom pomagao je rodno Preko te je među inim zaslužan i za otvaranje preških čitaonica 1894. i 1904. godine.

Filantropija u Dalmaciji Splitsko-dalmatinska županija

Marko Marulić

(Split, 1450. – 1524.)

*hrvatski književnik i kršćanski humanist,
otac hrvatske književnosti*

Svoju oporuku Marulić je sastavio 14. lipnja 1521. godine. Iz dijela Marulićeve oporuke: “Odredbe da srebrninu, njive kod Dražanca, vinski podrum pod kućom Grgura Zuvičića i zemljište kod sv. Andrije treba prodati, a novcem dobivenim prodajom srebrnine popraviti crkvicu sv. Roka, prodajom njiva i vinskog podruma pomoći sirotinji, a prodajom zemljišta kod Sv. Andrije popraviti zvonik crkve sv. Dujma”. Spominje se da je novce tajno ostavljao pod prozore splitske sirotinje.

Ante, Frane i Petar Ergovac

Projekt osnutka prve javne bolnice u Splitu započeo je humanitarnom inicijativom Ante Ergovca koji je želio podignuti ustanovu za zbrinjavanje siromašnog sloja stanovništva te koji je za ovu svrhu svojom oporučnom odredbom 1784. godine ostavio 1000 cekina. Nakon smrti Ante Ergovca, njegova braća Frane i Petar postaju izvršitelji oporuke i neumorni nastavljači filantropske ideje njihova brata.

Gradnja splitske bolnice završena je 1797. godine. Organizacija bolnice i njena arhitektura rukovodile su se prije svega karitativnim karakterom što je razvidno po raspodjeli prostorija koje su bile podijeljene isključivo prema spolu, a ne prema pojedinim bolestima. S jedne strane bolnica je morala funkcionirati kao utočište za siromahe, a s druge strane i kao zdravstvena institucija sa zaposlenim stručnim osobljem.

Dr. Antonio Bajamonti (Split, 1822. - 1892.) splitski gradonačelnik

Jedan od napoznatijih, ali i najosporavanijih načelnika grada, Dr Ante Bajamonti je vladao splitskom Općinom i gradom, uz prekide, od 1860. do 1880. godine.

Zanimljivost je da je u gradske projekte ulagao i vlastiti, ne baš mali novac. Svojim novcem je podigao Teatro Bajamonti (izgorio u požaru 1885.). U izgradnju vodovoda kojim je pitka voda dovedena sa izvora rijeke Jadro u Split uložio je svojih 350.000 forinti. Ujedno je animirao svoje prijatelje, također imućne ljude, da ulože svoj kapital kroz neku formu dioničkog društva Associazione Dalmatica. Bio je vrlo popularan, ali je i držao do dobrog odnosa sa splitskim težacima, kojima je redovno bio kum kod rođenja djeteta. Otišao je sa vlasti kao siromah, a njegova supruga je morala prodati obiteljski nakit kako bi ga mogla sahraniti.

Alberto Marangunić (Milna 1876. - Parana 1940.)

U Argentinu je odselio 1886. godine gdje postiže uspjeh u trgovini te stječe veliki imetak. Zvali su ga "ocem čovječnosti i radinosti", a u gradu Parana u kojem je živio uvelike je pomagao bolnice, ubožnice i dobrotvorna društva.

I u našoj zemlji Alberto Marangunić je potpomagao mnoge institucije. Godine 1926. podijelio je 260.000 dinara društvima Marjan, Jadranskoj straži, Jugoslavenskoj matici, Hrvatskome radiši i drugima. Jedan dio puta na Marjanu njemu u čast nazvan je "Marangunićev put". Bio je aktivan u društvenom i političkom životu naših iseljenika.

Kajo Dadić

(1916. Klis – 2003. Zadar)
upravni pravnik

Radio u državnoj upravi kao upravni pravnik, ali je uvijek razmišljao i pisao o mogućim rješenjima globalnih problema i rodbini nagovijestio kako će svoju imovinu ostaviti u humanitarne svrhe.

Ugovorom iz 2002. g. darovao je svoje nekretnine udruzi MI iz Splita. U preuređenom stambenom prostoru udruga MI sada provodi gotovo sve svoje socijalne i razvojne programe, a u znak zahvalnosti donatoru 2005. g. osniva zakladu koja nosi njegovo ime. Prodajom vikendice na Lastovu i investiranjem dijela novca ostvaruju se dostatni prihodi za početak realizacije zakladnih aktivnosti, prvenstveno pomoći mladima u školovanju.

Milka i Tonka Matošić

Sestre Milka (96) i Tonka (94) Matošić potječu iz stare splitske težačke obitelji. Nisu se udavale, a nakon smrti brata i sestre, koji su također dugo poživjeli, naslijedile su sva obiteljska zemljišta.

Vrijednost njihovih posjeda nije umanjila skromnost te su ovozemaljskim dobrima odlučile pomoći bližnjima. Kršćanskoj udruzi Lovret darovale su zemljište na splitskoj periferiji vrijedno 11 milijuna kuna kako bi na njemu što prije započela gradnja Doma za skrb starih i nemoćnih. Uz zemljište sestre su donirale i dva milijuna kuna gotovine.

Brački iseljenici dobrotvori

Brački iseljenici koji su velike svote novca izdvajali da bi na različite načine pomagali iseljenicima i svojim otočanima u mjesecima iz kojih su potekli: **Lujo Moro i Josip Lukinović** iz Pučišća koji je u rodnom mjestu podigao ribarnicu, nabavio zvona za crkvu i novčano pomogao siromahe; **Marko Cicarelli** iz Postira; **Jakov Sabioncello** iz Nerežišća, braća **Ivan i Petar Ivanović** iz Sutivana. Između mnogih humanitarnih aktivnosti Ivana Ivanovića vrijedi istaknuti organiziranje akcija za pomoć ruskom Crvenom križu u doba rusko-japanskog rata 1905. g. i za pomoć srpskom Crvenom križu u balkanskim ratovima 1912. g. te sakupljanja novca među Sutivanjanima po svijetu u svrhu fonda iz kojega bi se plaćalo liječnika za rad u Sutivanu.

Tu je i **Frane Petrinović** iz Supetra koji je na svom velikom imanju Chocabaca u blizini Santiaga za tamošnjih 2000 stanovnika podigao veliku školu, zdravstvenu stanicu i nekoliko socijalno-humanitarnih domova kako bi svojim zaposlenicima osigurao dobar socijalni položaj i mogućnost prosječivanja.

I mnogi drugi...

Petar Niseteo

(1821. - 1901.)

veleposjednik i donator

Osnivač je prve čitaonice u Bolu koja je bila smještena u njegovoj zgradi na rivi. Ženio se dva puta, nije imao djece, a bio je imućan veleposjednik. Njegova obitelj je gravitirala talijanskom kulturnom krugu, pa je s njima Petar Niseteo bio u zategnutim odnosima. Kao posljednju volju oporučno je naveo da novac dobiven prodajom kuće, nakon njegove smrti, ide u fond za gradnju nove Hrvatske čitaonice u Bolu.

Nikola Bodlović

(1835. - 1902)

pomorski kapetan, načelnik i dobrotvor

Ostavio je oporučno 3.000 forinti da se svake godine nabavi za siromašnu djecu odjeće i obuće (Općina Bol za taj posao treba odrediti komisiju), te 7.000 forinti za stipendiranje siromašnih učenika Bola u gimnaziji i realci, kao uspomenu na svojeg sina Ivana Bodlovića (1865.-1895.) koji je umro u Splitu. Ostavio je, također, 600 forinti bolskoj Javnoj dobrotvornosti.

U drugoj oporuci ostavlja bolskoj općini dio svojih dionica rudnika Rude kod Sinja za novo općinsko groblje. Posebno ostavlja bolskoj Javnoj dobrotvornosti drugi dio dionica rudnika Rude.

Ivan Sargo

(Milna 1860. – ?)

Kao mladić je otputovao u Chile gdje se odmah počeo baviti trgovačkim poslovima. Zараđeni novac investira u industriju salitre što mu je donijelo veliki imetak i ugled u čileanskim privrednim krugovima.

Istakao kao dobrotvor Milne između dva svjetska rata. Milnarani su njegovim novcima izgradili kanalizaciju kroz cijelo mjesto, betonirali rivu i oplemenili prostor oko mjesne crkve. Posjedujući i banku u Splitu koja se zvala "Bračka banka", s istim su sredstvima financirali izgradnju splitske rive koja je svoj početni izgled zadržala do nedavnog renoviranja.

Nikola Bjanković, biskup
(1645, Split -1730, Makarska)
biskup

U narodnoj predaji upamćen kao “otac ubogih”, živio je u siromašnoj kući bez sjaja i nakita u koju su danomice dolazili prosjaci i potrebni da ih nahrani, odjene i utješi. Rođen je u Splitu u imućnoj obitelji plemenita roda. Poslije smrti svojih roditelja postao je baštinikom velikog imetka koji je odredio uložiti na slavu Božju i korist bližnjega.

Stjepan Blašković

(Gornje Selo na Šolti, 1689. -??),
hrvatski biskup, utemeljitelj Ubožnice (Bazana) u Makarskoj

Porijeklom iz bogate kuće na Šolti, biskupa Blaškovića opisuju kao stvorena za velika dobra djela, uz to i graditelja crkve i utemeljitelja zavoda. Prodaje kuću i daje sagraditi Ubožnicu (Bazanu) 1772. g. na mjestu današnjeg Doma za stare u Makarskoj. Riječ je o skloništu (prenočištu) na dva kata za putnike trgovce, za siromašne glagoljaške đake i siromahe.

Javna dobrotvornost Makarska

U povijesti Javne dobrotvornosti Makarske treba zabilježiti zlatnim slovima imena dr. Antona Kačića utemeljitelja Javne dobrotvornosti, te dr. Ivana Pavlinovića, Špire Miličića, Vjekoslava Raffanelija, Tome Puharića, Ante Szitarića, Ivana Matutinovića i Mate Tolića, koji su oporučno ostavili veliki novac.

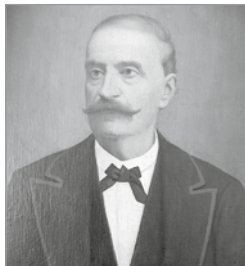
Dr. Anton Kačić

Vikar dr. Anton Kačić svećenik je velikih vrlina, uma i srca te istinski utemeljitelj Javne dobrotvornosti i Ubožišta u Makarskoj kojima oporučno ostavlja svu svoju imovinu (zajedno s braćom Jakovom i Šimunom bio je vlasnik velikih posjeda od Neretve i Cetine, u Splitu, Šibeniku, Poljicima, Imotskom i Italiji). Za života je izdašno pomagao uboge i siromašne te je ostao zapamćen kao veliki dobrotvorac i otac ubogih. Umro je 1929. godine.

Vjekoslav Raffanelli

Rođeni Makaranin, sin imućnog trgovca koji se za života posvetio trgovini i prometu. Bio je jako osjetljiv na ljudsku nevolju te je za života nerijetko iskazivao svoju velikodušnost i darežljivost. Nije se ženio niti je imao djece, a i mnogo je duga oprostio svojim dužnicima. Svoje imanje je ostavio Javnoj dobrotvornosti, a osobito je bio senzibiliziran za položaj sirotinje u Makarskoj i Primorju kojima je i oporučno ostavio svotu od 32.000 kruna.

Špiro Miličić

Veleposjednik podrijetlom iz Podgore, od ranih je dana nastanjen u Makarskoj. Svojim radom je stekao bogato imanje, a k tome se još i bogato oženio. Kako nisu mogli imati djece, Miličići su svo svoje blago i imanje ostavili siromasima, starcima i bolesnima, točnije Javnoj dobrotvornosti. Umro je 1883. godine, a njegova ostavština siromasima Makarske i Primorja predstavlja glavnica od preko 500.000 kruna.

Dr. Ivan Pavlinović

Velikodušni i filantropični primjer vikara Kačića naslijedio je drugi makarski crkveni dostojanstvenik dr. Ivan Pavlinović koji je Javnoj dobrotvornosti oporučno ostavio jedan vrt u gradu, maslinike i vinograde ispod Puharića kuće u Makru te maslinik u Tučepima.

Zahvaljujemo osobama koje su nam pomogle u prikupljanju materijala i informacija:

Vedrana Gjukić Bender *Kulturno-povijesni muzej u Dubrovniku*

Elvira Šarić- Kostić *Muzej grada Splita*

Andrea Matoković *Muzej otoka Brača*

Lina Baković *Turistička zajednica Milna*

Vladimir Alavanja *Muzej grada Zadra*
Milivoj Zenić *Gradska knjižnica Šibenik*

Milivoj Blažević *Državni arhiv u Šibeniku*

Milorad Đurđević *Protonamjesnik Parohije Šibenik*

Duško Kečkemet *umirovljeni profesor*

Velimir Urlić *Gradski muzej Makarska*

Tonko Marunčić *Muzej suvremene povijesti u Dubrovniku*

Nikša Selmani *Državni arhiv u Dubrovniku*

Literatura i osnovni internetski izvori:

Derado Klement, Čizmić Ivan, “Brački zbornik 13 – Iseljenici otoka Brača”, tiskara “Zrinski” Čakovec, Zagreb, 1982.

Despot Ilija, “Spomen – knjiga prigodom stodesetgodišnjice Javne dobrotvornosti u Šibeniku”, Upravni odbor Povjerenstva javne dobrotvornosti u Šibeniku, tiskara “Kačić”, Šibenik, 1929.

Kaer Petar, “Makarska i primorje”, str. 69-79: “Javna Dobrotvornost i Ubožište”, Rijeka, 1914.

Razni autori, “Brački zbornik 2 – Prvi libar o Milnoj”, “Tisak Trebotić”, Milna, 1998.
Zenić Milivoj, “U pohvalu od grada Šibenika, Pisana riječ od najstarijih vremena do danas”, Gradska knjižnica “Juraj Šižgorić”, Šibenik, 2002.

www.amoic.hr

www.boljani.info

www.dubrovacki.hr

www.dubrovnikportal.com

www.dugirat.com

www.effect-dubrovnik.com

www.eparhija-dalmatinska.hr

www.ezadar.hr

www.forum.hr

www.hakave.org

www.hr.wikipedia.org

www.makarsko-primorje.com

www.matica.hr

www.morsko-prase.hr

www.nmz.hr

www.nsk.hr

www.otoklopud.blogspot.com

www.prvic-luka.com

www.slobodnadalmacija.hr

www.ss-lovre-montija-knin.skole.hr

www.zadarskilst.hr

www.zaklada-bлага-djela.hr

www.zaklada-dadic.hr

www.zaklada-mihanovic.hr

www.zkzd.hr